

Belemski okvir za akciju

Pokrenuti moć i potencijal obrazovanja i učenja odraslih u cilju održive budućnosti

Uvod

1. Nas sto pedeset šest zemalja članica UNESCO-a, predstavnici organizacija civilnog društva, socijalni partneri, agencije Ujedinjenih nacija, međuvladine organizacije i predstavnici privatnog sektora, okupili smo se u Belemu u Brazilu, decembra 2009. godine, kako bismo učestvovali na Šestoj međunarodnoj konferenciji o obrazovanju odraslih (CONFINTEA VI) i kako bi ispratili napredak koji je ostvaren u oblasti učenja i obrazovanja odraslih od održavanja poslednje konferencije CONFINTEA V. Obrazovanje odraslih prepoznali smo kao jedan od ključnih elemenata Prava na obrazovanje i zato je neophodno odmah krenuti u pravcu koji će mladima i odraslima omogućiti da ovo pravo ostvare.
2. Nепrestano ističemo ključnu ulogu učenja i obrazovanja odraslih, kao što je naglašavano na svakoj od pet međunarodnih konferencija o obrazovanju odraslih (CONFINTEA I-V) još od 1949. godine i jednoglasno odlučujemo da se, ubrzano i odlučno, podstakne unapređivanje učenja i obrazovanja odraslih.
3. Koristimo termin *obrazovanje odraslih* koji je prvi put uveden u *Preporukama za razvoj obrazovanja odraslih* iz Najrobija 1976. godine, a dalje razvijen u *Hamburškoj deklaraciji o obrazovanju odraslih* donetoj 1997. godine, u kojima se obrazovanje odraslih definiše kao „kontinuirani procesa učenja, formalnog i ostalog, u kome ljudi koji se od strane društva kome pripadaju smatraju odraslima, razvijaju svoje sposobnosti, obogaćuju svoja znanja i poboljšavaju svoje tehničke i

profesionalne kvalifikacije ili ih usmeravaju u novom pravcu kako bi zadovoljili sopstvene potrebe i potrebe društva“.

4. Svedočimo da je pismenost značajna osnova na kojoj treba graditi sveobuhvatno, inkluzivno i integrisano celoživotno učenje za sve mlade i odrasle. Imajući u vidu veličinu ovog globalnog izazova, smatramo da je ključno da udvostručimo svoje napore kako bismo osigurali da se postojeći ciljevi i prioritete opismenjavanja odraslih, opisani u dokumentima *Obrazovanje za sve* (EFA), *Dekada pismenosti* Ujedinjenih nacija (UNLD) i LIFE dostignu na svaki mogući način.
5. Obrazovanje mladih i odraslih omogućava pojedincima, naročito ženama, da se nose sa višestrukim socijalnim, ekonomskim i političkim krizama i klimatskim promenama. Stoga, prepoznajemo ključnu ulogu učenja i obrazovanja odraslih u dostizanju *Milenijumskih ciljeva razvoja* (MDGs), *Obrazovanja za sve* (EFA) i *Plana Ujedinjenih nacija za održivi ljudski, socijalni, kulturni i ekološki razvoj*, uključujući i rodnu ravnopravnost (CEDAW i Pekinšku platformu za akciju).
6. Zato usvajamo Belemski okvir za akciju kako bismo pokrenuli moć i potencijal učenja i obrazovanja odraslih u cilju održive budućnosti za sve.

Put ka celoživotnom učenju

7. Uloga celoživotnog učenja je ključna za rešavanje globalnih pitanja i izazova u obrazovanju. Učenje „od kolenke pa do groba“ jeste filozofija, koncept i organizacijski princip svih oblika obrazovanja koji se zasniva na inkluzivnim, emancipatorskim, humanističkim i demokratskim vrednostima; ono je sveobuhvatni i nezamenljivi deo vizije društva zasnovanog na znanju. Ponovo potvrđujemo četiri stuba učenja koje je preporučila Međunarodna komisija za obrazovanje za 21. vek: učenje za sticanje znanja, učenje za rad, učenje da se bude i učenje kako bi se živelo zajedno.
8. Razumemo da učenje i obrazovanje odraslih predstavljaju značajnu komponentu procesa celoživotnog učenja koje u sebi objedinjuje kontinuirani proces od formalnog, preko neformalnog, do informalnog učenja. Učenje i obrazovanje odraslih odgovaraju na potrebe mladih, odraslih i starih. Učenje i obrazovanje odraslih pokriva širok dijapa-

zon sadržaja – opšta pitanja, pitanja stručnog obrazovanja, pismenost i obrazovanje cele porodice, građansko pravo i mnoge druge oblasti čiji prioriteti zavise od specifičnih potreba svake zemlje.

9. Ubedila nas je i inspirisala kritička uloga celoživotnog učenja kada je reč o rešavanju globalnih obrazovnih problema i izazova. Štaviše, verujemo da učenje i obrazovanje odraslih pruža ljudima neophodna znanja, veštine, sposobnosti, kompetencije i vrednosti kako bi unapredili svoja prava i preuzeli kontrolu nad svojom sudbinom. Učenje i obrazovanje odraslih jedan je od imperativa za postizanje jednakosti i inkluzije, za eliminisanje siromaštva i izgradnju ravnopravnog, tolerantnog, održivog društva zasnovanog na znanju.

PREPORUKE

10. Potvrđujemo naša dostignuća i napredak koji je postignut posle konferencije CONFINTEA V, a svesni smo izazova sa kojima se još uvek suočavamo. Prepoznamo da je pravo na obrazovanje odraslih i mladih uslovljeno politikom, vođenjem države, finansijama, participacijom, inkluzijom, jednakošću i kvalitetom, kao što je i navedeno u *Prikazu stanja (Statement of Evidence)*, koja se nalazi u prilogu, i rešeni smo da nastavimo da sledimo ove preporuke. Posebni izazovi kada je reč o pismenosti jesu preporuke koje se odnose na opismenjavanje odraslih, koje se ovde stavljaju u prvi plan.

Opismenjavanje odraslih

11. Pismenost je neophodna osnova koja omogućava mladima i odraslima da iskoriste prilike za učenje u svim fazama ovog kontinuiranog procesa. Pravo na pismenost je nerazdvojni deo Prava na obrazovanje. Pismenost je preduslov za lično, socijalno, ekonomsko i političko osnaživanje. Pismenost je osnovno sredstvo izgradnje kapaciteta pojedinaca da se nose sa stalnim izazovima i složenošću života, kulture, ekonomije i društva. Imajući u vidu trajanje i brojnost izazova kada je u pitanju pismenost, kao i uzaludno trošenje ljudskih resursa i potencijala, neophodno je da hitno udvostručimo napore kako bismo smanjili nepismenost za 50% do 2015. godine (EFA Cilj 4 i ostali

međunarodno definisani ciljevi), sa krajnjim ciljem prevencije i presecanja začaranog kruga slabe pismenosti i stvaranja sveta u kome su svi pismeni.

Obavezujemo se:

- a. da nastavimo istraživanja i prikupljanje podataka o pismenosti, shvatajući je kao kontinuum;
- b. da napravimo plan koji je zasnovan na kritičkim procenama ostvarenog napretka, preprekama na koje smo nailazili i slabostima koje smo uočili, a imajući u vidu jasne ciljeve i rokove, kako bismo mogli da odgovorimo na ovaj izazov;
- c. na pokretanje i uvećavanje unutrašnjih i spoljašnjih resursa i ekspertize za sprovođenje programa opismenjavanja na višem nivou, u većem obimu, obuhvatnosti i kvalitetu, kako bi se negovali opšti i srednjoročni ciljevi i osigurala mogućnost pojedinca da dostigne održivu pismenost;
- d. na razvoj ponude oblika rada kojima se poboljšava pismenost, a koji su relevantni i prilagođeni potrebama onih koji uče i koji vode sticanju funkcionalnog i održivog znanja, veština i kompetencija tokom čitavog života, kako bi postignuća pojedinca mogla da budu prepoznavana putem odgovarajućih metoda procene i putem različitih instrumenata;
- e. na usmeravanje akcija opismenjavanja ka ženama i marginalizovanoj populaciji, uključujući populaciju starosedelaca i zatvorenika, sa generalnim usmerenjem na seosku populaciju;
- f. na postavljanje međunarodnih indikatora i ciljeva pismenosti;
- g. na sistematsku procenu i izveštavanje o napretku, između ostalog i o investiranju i adekvatnosti resursa kada je reč o pismenosti, u svakoj zemlji i na globalnom nivou putem uključivanja u poseban deo Globalnog izveštaja za EFA;
- h. na planiranje i implementaciju kontinuiranog obrazovanja, obuke i razvijanja veština koje idu iznad bazičnih veština pismenosti koje podržava sredina u kojoj je pismenost visoka.

Politika

12. Politika i zakonske mere u oblasti obrazovanja odraslih moraju biti sveobuhvatne, inkluzivne i integrisane u perspektivi celoživotnog učenja koje se zasniva na širokom sektorskom i međusektorskom pristupu, pokrivajući i povezujući sve komponente učenja i obrazovanja

Obavezuje se da:

- a. kreiramo i primenjujemo politiku, jasno usmerene planove i zakonske odredbe, kako bismo odgovorili na probleme pismenosti odraslih, obrazovanja mladih i odraslih i celoživotnog učenja;
- b. kreiramo specifične, konkretne akcijske planove za učenje i obrazovanje odraslih koji su integrisani u MDG, EFA i UNLD, kao i druge postojeće nacionalne i regionalne razvojne planove i i LIFE aktivnosti, tamo gde se one sprovode;
- c. učenje i obrazovanje uključimo u inicijativu Ujedinjenih nacija „ONE“;
- d. uspostavimo odgovarajuće mehanizme za koordinaciju, kao što su komisije za praćenje koje uključuju sve interesne grupe koje su aktivne u oblasti učenja i obrazovanja odraslih;
- e. razvijamo ili poboljšavamo strukture i mehanizme za prepoznavanje, validaciju i akreditaciju svih oblika učenja putem stvaranja okvira jednakosti.

Upravljanje

13. Dobro upravljanje omogućava primenu obrazovnih politika u oblasti učenja i obrazovanja odraslih na efikasan, transparentan i odgovoran način, koji podrazumeva jednakost. Nezamenljivo je prisustvo i učesće svih interesnih grupa, kako bismo bili sigurni da će se odgovoriti na potrebe svih onih koji uče, posebno marginalizovanih grupa.

Obavezuje se na:

- a. stvaranje i održavanje mehanizama za uključivanje predstavnika vlasti, organizacija civilnog društva, socijalnih partnera, predstavnika privatnog sektora i udruženja i organizacija koje se bave obrazovanjem odraslih u razvoj, implementaciju i evaluaciju učenja i obrazovanja

odraslih i politike i programa u oblasti učenja i obrazovanja odraslih; i to na svim administrativnim nivoima;

- b. preduzimanje mera za izgradnju kapaciteta kako bi se podržalo konstruktivno i informisano uključivanje organizacija civilnog društva, društava i organizacija koje se bave obrazovanjem odraslih, tamo gde je primereno, u razvoj programa razvoja, implementacije i evaluacije;
- c. promovisanje i podržavanje intersektorske saradnje i saradnje između ministarstava;
- d. negovanje međunarodne saradnje kroz projekte i umrežavanje, kako bi se razmenila praktična znanja i inovacije u praksi.

Finansiranje

14. Učenje i obrazovanje odraslih predstavlja vrednu investiciju koja donosi korist društvu jer doprinosi stvaranju demokratskog, mirnog, inkluzivnog, produktivnog, zdravog i održivog društva. Neophodna su značajna finansijska ulaganja kako bi se osigurao kvalitet usluga kada je u pitanju učenje i obrazovanje odraslih.

Obavezuje se na:

- a. ubrzanje napretka kako bi se postigla realizacija preporuke sa konferencije CONFINTEA VI da se obezbedi najmanje 6% bruto nacionalnog dohotka za obrazovanje i da se radi na povećanju investicija u učenje i obrazovanje odraslih;
- b. proširenje postojećih resursa za obrazovanje i povećanje budžeta svih vladinih sektora kako bi se postigli ciljevi integrisane strategije učenja i obrazovanja odraslih;
- c. uzimanje u obzir novih i otvaranje starih međunarodnih programa za finansiranje pismenosti i obrazovanja odraslih, uz akcije koje se sprovode u programu *Celoživotno učenje* Evropske komisije;
- d. stvaranje podsticaja za promociju novih izvora finansiranja, npr. privatni sektor, nevladine organizacije, lokalne zajednice i pojedinci, a prema principima jednakosti i inkluzije;
- e. definisanje prioriteta kada je reč o investicijama u celoživotno obrazovanje žena, seoske populacije i osoba sa invaliditetom.

Kao podršku ovim strategijama, pozivamo naše partnere za podršku razvoju da:

- f. ispune svoje obaveze i umanje finansijski jaz koji sprečava dostizanje ciljeva *Obrazovanja za sve*, naročito Ciljeva 3 i 4 (učenje mladih i odraslih, pismenost odraslih);
- g. povećaju fondove i unaprede tehničku podršku pismenosti, učenju i obrazovanju odraslih i istraže mogućnosti za korišćenje alternativnih mehanizama finansiranja kao što su otpisivanje duga ili zamena duga za akcije;
- h. zahtevaju da se planovi obrazovnih sektora predaju FTI¹ kako bi se osigurale akcije i investicije u opismenjavanje odraslih.

Participacija, inkluzija i jednakost

15. Inkluzivno obrazovanje neophodno je za razvoj ljudskih potencijala i socijalni i ekonomski razvoj. Omogućavanje pojedincima da razviju svoje potencijale značajno doprinosi dostojanstvenom životu i harmoniji. Niko ne sme biti isključen zbog godina, pola, rase, statusa, jezika, religije, invaliditeta, pripadnosti seoskoj sredini, seksualnog identiteta ili orijentacije, siromaštva, migracija ili boravka u zatvoru. Borba protiv kombinovanih efekata marginalizacije od posebne je važnosti. Neophodno je sprovesti mere kojima se povećava motivacija i obezbeđuje pristup obrazovanju za sve.

Obavezujemo se na:

- a. promovisanje i omogućavanje ravnopravnog pristupa i učešća u učenju i obrazovanju odraslih putem razvijanja kulture učenja i eliminisanjem barijera za participaciju;
- b. promovisanje i podržavanje ravnopravnog pristupa i učešća u učenju i obrazovanju odraslih putem dobro dizajniranih programa, sa ciljanim vođenjem i pružanjem informacija, i organizovanjem aktivnosti kao što su Nedelja obrazovanja odraslih i Festivali učenja;

¹ FTI - *Fast Track Initiative* je inicijativa mreže globalnih partnera za podršku ostvarivanju univerzalnog osnovnog obrazovanja kao cilja definisanog u okviru „Obrazovanja za sve“ (Education for All). (*prim. prev*)

- c. predviđanje i odgovaranje na potrebe grupa koje su podložne višestrukoj marginalizaciji, posebno u mladosti;
- d. stvaranje prostora za učenje i uspostavljanje centara u lokalnoj zajednici koji imaju višestruku namenu, poboljšanje pristupa i povećanje participacije u svim programima učenja i obrazovanja odraslih za žene, imajući u vidu posebne zahteve ovih kurseva na osnovu rodnih specifičnosti;
- e. pružanje podrške razvoju pismenosti na različitim maternjim jezicima putem odgovarajućih programa, metoda i materijala koji prepoznaju i vrednuju domaću kulturu, znanja i metodologije, kao i razvoju učenja drugog jezika za širu komunikaciju;
- f. finansijsku podršku za usmeravanje na marginalizovane grupe (na primer, starosedeoce, emigrante, ljude sa posebnim potrebama ili one koje žive u seoskim oblastima) kroz podršku onim obrazovnim politikama i pristupima koji uključuju besplatne programe ili čiju implementaciju sufinansira vlada, uključujući podsticaje za učenje kao što su stipendije i plaćena studijska putovanja;
- g. otvaranje mogućnosti za obrazovanje odraslih u zatvorima na svim odgovarajućim nivoima;
- h. usvajanje holističkog, integrisanog pristupa koji uključuje i mehanizme za identifikaciju stejkholdera i odgovornosti države u partnerstvu sa organizacijama civilnog društva, tržišta rada, onih koji uče i njihovih edukatora;
- i. razvijanje efikasnih odgovora na izazove u obrazovanju migranata i izbeglih lica kao jedno od ključnih usmerenja razvojnih programa.

Kvalitet

16. Kvalitet u učenju i obrazovanju predstavlja holistički, multidimenzionalni koncept i praksu koja zahteva stalnu pažnju i razvoj. Negovanje kulture kvaliteta učenja odraslih zahteva odgovarajući sadržaj i odgovarajuće načine pružanja usluga, procene potreba usmerenih na onoga koji uči, sticanje višestrukih kompetencija i znanja, profesionalizaciju nastavnika, obogaćivanje sredine za učenje i osnaživanje pojedinaca i lokalnih zajednica.

Obavezujemo se da ćemo:

- a. razvijati kriterijume kvaliteta nastavnih planova i programa, materijale za učenje i metode nastave u programima za obrazovanje odraslih, imajući u vidu ishode i uticaje;
- b. prepoznavati raznolikost i pluralizam pružalaca usluga;
- c. unapređivati obuke, izgradnju kapaciteta, uslove zapošljavanja i profesionalizaciju nastavnika u oblasti obrazovanja odraslih, npr. putem uspostavljanja partnerstva sa institucijama visokog obrazovanja, udruženjima prosvetnih radnika i organizacijama civilnog društva;
- d. procenjivati kriterijume za praćenje ishoda učenja odraslih na različitim nivoima;
- e. postavljati precizne indikatore kvaliteta;
- f. pružati veću podršku menadžmentu i sistematskom, interdisciplinarnom istraživanju u oblasti učenja i obrazovanja odraslih u procesu prikupljanja, analize i širenja informacija i dobre prakse.

Praćenje implementacije *Belemskog okvira za akciju*

17. Koristeći sopstvene snage kako bismo ponovo osnažili učenje i obrazovanje odraslih u našim zemljama i u međunarodnoj zajednici, obavezujemo se da ćemo biti odgovorni i da ćemo pratiti kako se razvija situacija u ovoj oblasti. Uviđamo potrebu za validnim i pouzdanim kvalitativnim i kvantitativnim podacima koji će služiti kao osnova za kreiranje politike u oblasti učenja i obrazovanja odraslih. Rad sa našim partnerima na stvaranju i implementaciji mehanizama za praćenje na nacionalnom i međunarodnom nivou jedna je od ključnih stvari kada je reč o realizaciji *Belemskog okvira za akciju*.

Obavezujemo se na:

- a. investiranje u razvoj niza uporedivih indikatora pismenosti kao procesa i indikatora obrazovanja odraslih;
- b. redovno prikupljanje i analizu podataka i informacija o participaciji i napredovanju programa u oblasti obrazovanja odraslih, eliminaciju segregacije na osnovu rodne pripadnosti ili drugih činilaca, praćenje promena u određenom periodu i širenje dobre prakse;

- c. uspostavljanje redovnih mehanizama praćenja kako bi se procenila implementacija obaveza koje su usaglašene na konferenciji CONFINTEA VI;
- d. preporuke za pripremu trogodišnjeg izveštaja o napredovanju koji treba dostaviti UNESCO-u;
- e. pokretanje regionalnih mehanizama praćenja sa jasnim indikatorima i referentnim tačkama;
- f. pisanje nacionalnog izveštaja o napredovanju za *CONFINTEA VI Periodični izveštaj*, koji treba predati u isto vreme kada i izveštaje za *Obrazovanje za sve* i *Milenijumske ciljeve razvoja* 2015. godine;
- g. pružanje podrške saradnji *Jug-Jug* kako bi se ispratio napredak u ostvarivanju *Milenijumskih ciljeva razvoja* i *Obrazovanja za sve* u oblastima opismenjavanja odraslih, obrazovanja odraslih i celoživotnog učenja;
- h. praćenje saradnje u oblasti obrazovanja odraslih između različitih disciplina i sektora kao što su poljoprivreda, zdravstvo i zapošljavanje.

U cilju praćenja napretka na međunarodnom nivou, pozivamo UNESCO i njegove sektore da:

- i. obezbede podršku zemljama članicama u stvaranju i razvoju otvorenog sistema upravljanja za prikupljanje podataka i studija slučaja dobre prakse koje će predstaviti same zemlje članice;
- j. razvijaju smernice za sve ishode učenja, uključujući i one koji se dobijaju u neformalnom i informalnom učenju, kako bi mogli biti prepoznati i uvaženi;
- k. preko UNESCO Instituta za celoživotno učenje, u partnerstvu sa UNESCO Institutom za statistiku, koordiniraju procese praćenja na globalnom nivou kako bi periodično pravili izveštaje o napretku u oblasti učenja i obrazovanja odraslih;
- l. na osnovu ovoga redovno prave Globalni izveštaj o učenju i obrazovanju odraslih (GRALE)
- m. do 2012. godine pregledaju i upotpune Preporuke za razvoj obrazovanja odraslih iz Najrobija (1976).

PRILOG

Prikaz stanja (Statement of Evidence)

Globalni problemi i izazovi u obrazovanju

1. Učenje i obrazovanje imaju ključnu ulogu u davanju odgovora na savremene kulturne, ekonomske političke i društvene izazove. Svet globalizacije u kome živimo pruža, bogatstvom i raznolikošću kultura, mnoge mogućnosti za učenje koje prevazilaze granice država. Nažalost, produbljivanje nejednakosti postalo je dominantna odlika našeg doba. Većina svetske populacije živi u siromaštvu, 43,5% stanovnika živi sa manje od 3 dolara na dan. Većina siromašne svetske populacije živi u seoskim područjima. Demografske nejednakosti, povećanje populacije mladih u južnom delu sveta i povećanje broja starih na severu nastali su usled velikih migracija iz siromašnih u bogate regije – u samim državama i između različitih država – kao i zbog povećanja broja interno raseljenih lica. Suočavamo se sa nejednakom dostupnošću hrane, vode i energije, sa ekološkom degradacijom koja na duge staze pretili našoj egzistenciji. Pored materijalne oskudice, siromaštvo koje podrazumeva nedostatak mogućnosti često sprečava efikasno funkcionisanje društva. Neprihvatljivo veliki broj današnje dece suočice se sa nezaposlenošću u budućnosti, dok sve veći broj mladih koji su socijalno, ekonomski i politički otuđeni od društva smatra da ne učestvuju u društvenim dešavanjima.
2. Susrećemo se sa strukturnim promenama u proizvodnji i tržištu rada, rastućim nesigurnostima i brigama u svakodnevnom životu, teškoćama u međusobnom razumevanju, a sada i sa sve dubljom ekonomskom i finansijskom krizom. U isto vreme, globalizacija i ekonomija znanja teraju nas da obnavljamo i prilagođavamo naše veštine i kompetencije novoj radnoj sredini, oblicima društvenog organizovanja i kanalima komunikacije. Ovi problemi kao i naši pojedinačni i grupni zahtevi koji se tiču učenja dovode do preispitivanja načela i pretpostavki u ovoj oblasti, kao i do preispitivanja pojedinih aspekata samih temelja naših obrazovnih sistema i filozofije obrazovanja.
3. U mnogim zemljama je pismenost odraslih glavni izazov: 747 miliona odraslih (od kojih su dve trećine žene) nema osnovne veštine

pismenosti, a ne postoji dovoljno programa koji omogućavaju razvoj pismenosti i životnih vještina. U Evropi skoro trećina radne snage ima samo niže srednjoškolsko obrazovanje, dok dve trećine novih poslova zahteva kvalifikacije na nivou viših razreda srednje škole ili fakulteta. U mnogim zemljama na jugu većina populacije nema čak ni osnovnu školu. Sedamdeset pet miliona dece (od koji većinu čine ženska deca) tokom 2006. godine ili je napustilo školu ili je nikada nije ni pohađalo. Skoro polovina ove dece je iz subsaharskog regiona u Africi, a više od 80% čine deca iz seoskih područja. Problem su i nastavni planovi koji nisu relevantni za društvo, neadekvatan i u nekim slučajevima nedovoljan broj nastavnika, mali broj inovativnih materijala i metoda, razne barijere koje smanjuju mogućnosti postojećih obrazovnih sistema da obezbede kvalitetno učenje i odgovore na društvene razlike.

4. Učinjeni su fokusirani naponi međunarodne zajednice da se odgovori na nove izazove. Napravljen je napredak u dostizanju šest ciljeva *Obrazovanja za sve* (2000) kroz saradnju nacionalnih vlada sa agencijama Ujedinjenih Nacija, organizacijama civilnog društva, privatnim sektorom i donatorima. Došlo je do povećanja sredstava koja su se odvajala za opšte osnovno obrazovanje putem EFA FTI. Dekada pismenosti Ujedinjenih nacija (UNLD) (2003-2012) pruža podršku dostizanju ciljeva *Obrazovanja za sve* putem globalnog promovisanja i podizanja svesti. LIFE je kreirala globalni okvir kroz Dekadu pismenosti kako bi omogućila podršku zemljama koje imaju najveće potrebe u vezi sa problemima pismenosti. Dva Milenijumska razvojna cilja (2000) direktno se odnose na obrazovanje: postizanje univerzalnog osnovnog obrazovanja, i jednak broj ženske i muške dece u školama. Međutim, nijedan od ovih napora nije imao specifičnu funkciju za obrazovanje odraslih, osim zahtev razvijanjem osnovnih vještina pismenosti i životnih vještina. Ono što ohrabruje jeste da je Dekada obrazovanja za održivi razvoj (2005-2014) dala široki mandat i vidljivost učenju i obrazovanju odraslih.
5. Učenje i obrazovanje odraslih jesu ključan i neophodan odgovor na izazove sa kojima se suočavamo. Oni su ključna komponenta holističkog i sveobuhvatnog sistema celoživotnog učenja i obrazovanja koji u sebi integriše formalno, neformalno i informalno učenje i odnosi se i na mlade i na odrasle. Učenje i obrazovanje odraslih pružaju kontekst

i procese koji su interesantni i koji odgovaraju potrebama odraslih, koji su aktivni građani. Oni razvijaju nezavisne, autonomne pojedince, izgrađuju ili dograđuju njihove živote u okviru kultura koje su kompleksne i koje se brzo menjaju, u okviru društva, ekonomije, na poslu ili u porodici i lokalnoj zajednici. Potreba da se rade različiti poslovi tokom života, prilagođavanje na nove kontekste u situaciji migracije ili rasejavanja, značaj preduzetničkih inicijativa, sposobnost da se održi napredak u kvalitetu života – ove i druge socioekonomske okolnosti pozivaju na kontinuirano učenje odraslih. Učenje i obrazovanje odraslih ne nude samo specifične kompetencije, već su i ključni činioci za povećanje nivoa samopouzdanja, samopoštovanja, jasnog osećanja identiteta i međusobne podrške.

6. Procenjuje se da se svake godine povećava prosečan nivo obrazovanja odrasle populacije, da postoji povećanje od 3,7% u dugoročnom ekonomskom razvoju i 6% povećanje prihoda po glavi stanovnika. Međutim, učenje i obrazovanje odraslih su mnogo više od finansijskog troška i društvenog ulaganja: ono je investicija u nadu za budućnost.

Napredak u oblasti učenja i obrazovanja odraslih od Konferencije CONFINTEA V

7. U pripremi za konferenciju CONFINTEA VI, 154 zemlje članice predale su svoje nacionalne izveštaje; diskusija vođena o efikasnosti praktičnih mera za vreme pripremnih konferencija u različitim regionima pokazala je izvestan napredak i promene u oblasti učenja i obrazovanja odraslih u perspektivi o celoživotnog učenja. Osim primera *Strategije za celoživotno učenje* Evropske unije koja je doneta 2000. godine i politike zemalja članica koje se oslanjaju na Strategiju, mali broj zemalja članica sa Jugu predstavio je sveobuhvatnu politiku i zakonske odredbe u oblasti učenja i obrazovanja odraslih, dok su neke učenje i obrazovanje odraslih pomenule i u ustavu. Razvija se sistemski pristup učenju i obrazovanju odraslih koji se oslanja na preporuke, a postoje i primeri značajnih promena i reformi politike u oblasti učenja i obrazovanja odraslih.
8. Neke države članice pokrenule su ili ubrzale planove, programe i kampanje opismenjavanja. U periodu od 2000. do 2006. godine došlo je do povećanja globalne stope pismenosti sa 76% na 84%. Napredak je

posebno vidljiv u zemljama u razvoju. Neke vlade su aktivno saradivale sa civilnim društvom kako bi obezbedile mogućnosti za neformalno učenje, koristeći *faire-faire* pristup sa različitim sadržajima, ciljevima i ciljnim grupama. Usluge neformalnog obrazovanja su raznovrsne i pokrivaju teme kao što su ljudska prava, građansko vaspitanje, demokratija, osnaživanje žena, prevencija HIV-a, zdravstvo, zaštita životne sredine i održivi razvoj. Događaji kojima se promovise učenje i obrazovanje odraslih kao što su Nedelja učenja odraslih i Festivali učenja i sveobuhvatni pokreti kao što su Gradovi učenja i Regioni učenja značajno doprinose učenju i obrazovanju odraslih.

9. Postoje ubedljivi pokazatelji da se sve više uvida korist od sistema učenja i obrazovanja odraslih koji se zasniva na rodnoj ravnopravnosti, naročito u odnosu na žene. Informacione i komunikacione tehnologije i učenje na daljinu sve su prisutniji i polako počinju da odgovaraju na specifične potrebe onih koji uče i koji su doskora bili isključeni. Učenje maternjeg jezika dobija sve više prostora u nacionalnim politikama i višejezičnim i multikulturalnim kontekstima, iako je samo mali broj zemalja implementirao te sveobuhvatne politike.
10. Sistem prikupljanja informacija, vođenje dokumentacije, praćenje i evaluacija uvedeni su u oblast učenja i obrazovanja odraslih. Efikasni instrumenti i sistemi prepoznavanja, validacije i akreditacije učenja polako se formiraju, uključujući tela i procedure za osiguranje kvaliteta. Stvaranje sinergije između formalnog, neformalnog i informalnog učenja i obrazovanja pokazalo je bolje rezultate i za pojedince i za sisteme obrazovanja, jer su postojeći resursi i kompetencije bolje iskorišćeni.
11. Učenje odraslih napreduje kada država pokazuje odlučnost u saradnji sa ključnim organizacijama civilnog društva, korporativnim sektorom i udruženjima radnika. Partnerstvo državnog i privatnog sektora dobija na značaju, a partnerstvo i saradnja Jug–Jug dovodi do opipljivih rezultata koji razvijaju nove oblike učenja odraslih za održivi razvoj, mir i demokratiju. Regionalna i međunarodna tela i agencije igraju ključnu ulogu u promenama i učestvuju u dopunjavaju aktivnosti samih država.

Izazovi u oblasti učenja i obrazovanja odraslih

12. Uprkos ovom napretku, nacionalni izveštaji i Globalni izveštaj o učenju i obrazovanju odraslih (GRALE), koji je izrađen za konferenciju CONFINTEA VI, pokazuju da postoje novi izazovi u društvu i obrazovanju koji su se pojavili uz postojeće probleme, od kojih su se neki u međuvremenu pogoršali na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou. Najvažnije očekivanje – da ćemo ponovo izgraditi i osnažiti učenje i obrazovanje odraslih uoči konferencije CONFINTEA VI – nije bilo ispunjeno.
13. Uloga i mesto učenja i obrazovanja odraslih u celoživotnom učenju i dalje je potcenjena. U isto vreme, politika van obrazovanja nije ni integrisala, niti prepoznala doprinos učenja i obrazovanja odraslih širem ekonomskom, društvenom i individualnom razvoju. Sama oblast učenja i obrazovanja odraslih je fragmentisana. Napor koji je uložen rasuo se na više frontova, a politički kredibilitet sa razvodnio najviše zbog toga što ih kompleksna priroda učenja i obrazovanja odraslih sprečava da budu prepoznati kao deo društvene politike. Često odsustvo učenja i obrazovanja odraslih iz programa vladinih agencija prati loša međuministarska saradnja, slaba organizaciona struktura i loše veze između obrazovanja (formalnog i neformalnog) i ostalih sektora. Imajući u vidu priznavanje i akreditaciju učenja i mehanizme unutar države, međunarodni naponi naglašavaju formalno akreditovane veštine i kompetencije, a retko uključuju neformalno, informalno ili iskustveno učenje. Jaz između politike i implementacije produbljuje se kada se razvoj politika planira izolovano, bez eksterne participacije ili inputa iz same oblasti ili od strane visokoškolskih institucija i ostalih organizacija za mlade i obrazovanje odraslih.
14. Ne postoji dalekosežna i adekvatna finansijska podrška učenju i obrazovanju odraslih, kako bi mogli da pruže doprinos budućnosti društva. Štaviše, trenutni dominantni trend decentralizacije u donošenju odluka ne podrazumeva uvek adekvatnu raspodelu finansija na svim nivoima ili od strane nadležnog tela za raspodelu budžeta. Učenje i obrazovanje odraslih nemaju jaku poziciju u strategijama međunarodnih donatora i nisu dovoljno zastupljeni u koordinisanju i harmonizaciji donatorskih aktivnosti. Vraćanje dugova do sada nije pogodovalo učenju i obrazovanju odraslih.

15. Iako smo svedoci povećanja broja različitih programa u oblasti učenja i obrazovanja odraslih, glavni fokus je i dalje na stručnim obukama i stručnom usavršavanju. Nedostaju integrisani pristupi učenju i obrazovanju odraslih koji se bave raznim aspektima razvoja (ekonomskim, održivim, društvenim i ličnim). Inicijative na temu rodne ravnopravnosti nisu uvek dovodile do kreiranja boljih programa za povećanje participacije žena. Takođe, programi u oblasti učenja i obrazovanja odraslih retko su namenjeni starosedeoocima, seoskoj populaciji i migrantima. Raznolikost onih koji uče u smislu godina, roda, kulture, ekonomskog statusa, jedinstvenih potreba, uključujući i osobe sa invaliditetom, ne ogleđa se u sadržaju programa i u praksi. Nekoliko zemalja ima kontinuiranu politiku višejezičnosti, koja promovise upotrebu maternjeg jezika, što je često ključno za razvoj pismenosti, posebno među starosedeoocima i/ili grupama koje govore jezikom nacionalne manjine.
16. Učenje i obrazovanje odraslih se u najboljem slučaju pominju u najširem mogućem smislu, i to sporadično, u mnogim međunarodim programima i preporukama i često se mešaju sa sticanjem osnovne pismenosti. Pismenost je nesumnjivo faktor od ogromnog uticaja, i veliki broj izazova vezanih u ovoj oblasti se se smatra krivcem za neadekvatno usvajanje mera i inicijativa koje su se javile poslednjih godina. Konstantno visok nivo nepismenosti otvara pitanje da li se dovoljno radi na nivou kreiranja politika i finansiranja od strane vlada i međunarodnih agencija.
17. Nedostatak profesionalizma i mogućnosti za obučavanje nastavnika za odrasle ima negativan uticaj na kvalitet usluga u oblasti učenja i obrazovanja odraslih, kao i osiromašena sredina za učenje – u smislu opreme, materijala i programa. Retko se sprovode procene i istraživanja kao deo sistema tokom procesa planiranja, u cilju deifinisanja odgovarajućih sadržaja, metoda, načina pružanja usluga i neophodne infrastrukture. Ni mehanizmi za praćenje, evaluaciju i davanje povratnih informacija nisu stalna aktivnost kada je u pitanju kvalitet učenja i obrazovanja odraslih. Kada i postoje, nivo njihove sofisticiranosti podložan je balansiranju između kvaliteta i kvantiteta.
18. **Prikaz stanja** pruža podršku preporukama i strategijama koje su navedene u *Belemskom okviru za akciju*.

Prevela: Marijana Todorović